

Asia: VN/33963/2024

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kotoutumista ja kielitaitoa edistävien koulutusten uudistaminen

Suomen kesäyliopistot ry kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä kotoutumisen edistämisestä annetun lain sekä siihen liittyvien lakien muuttamiseksi. Yhdistys toimii 19 kesäyliopiston valtakunnallisena edunvalvovana keskusjärjestönä.

Esitykseen sisältyvät mittavat säästötavoitteet sekä vastuun siirtäminen kunnille saattavat merkittävästi heikentää kotoutumispalvelujen laatua ja saavutettavuutta. Samalla vapaan sivistystyön oppilaitoksilta esitetään poistettavaksi lakisääteinen kotoutumiskoulutustehtävä. Vuosittain maahanmuuttaneille suunnatuissa vapaan sivistystyön koulutuksissa opiskelee noin 38 800 henkilöä, jolloin kotoutumiskoulutuksen järjestäminen jäisi kunnille käytännössä ilman valmista oppilaitosverkostoa. Tämä lisää riskiä kustannusten kasvusta ja alueellisesta eriarvoisuudesta, erityisesti pienissä ja kaksikielisissä kunnissa.

Lukutaitokoulutuksen ja muun vapaan sivistystyön 100-prosenttisesti rahoitetun koulutuksen siirtäminen työvoimakoulutuksen piiriin voi johtaa siihen, että koulutuksen ulkopuolelle jää asiakasryhmiä, jotka hyötyisivät siitä merkittävästi. Erityisen haavoittuvassa asemassa ovat henkilöt, jotka eivät kykene aktiiviseen työnhakuun tai joiden sijoittuminen työmarkkinoille ei ole mahdollista terveydellisten, sosiaalisten tai elämäntilanteeseen liittyvien haasteiden vuoksi, sillä he jäävät ilman tarkoituksenmukaisia koulutuspolkuja.

Suomen kesäyliopistot ry pitää erittäin tärkeänä, että vapaan sivistystyön asema osana kotoutumisen ja koulutuksen palvelukokonaisuutta on turvattava myös jatkossa, jotta kaikille kohderyhmille voidaan tarjota joustavia, saavutettavia ja yhdenvertaisia koulutuspolkuja.

Suomen kesäyliopistot ry esittää, että

- vapaan sivistystyön oppilaitosten tehtävä maahan muuttaneiden koulutuksessa säilytetään osana vapaata sivistystyötä koskevaa lainsäädäntöä ja määritellään selkeästi työvoimakoulutusta täydentäväksi.
- laissa kotoutumisen edistämisestä (§26) viitataan vapaan sivistystyön lakiin, jotta koulutusjärjestelmään kuuluva omaehtoinen koulutuspolku turvataan.
- kotoutumissuunnitelmaan sisältyvää täydentävää kieli- ja lukutaitokoulutusta tuetaan jatkossakin omaehtoisina opintoina.

Kotoutumisen edistämisen rahoituksen säästöt

Esityksen tavoitteena on kotoutumisen edistäminen, mutta samaan aikaan kunnille osoitettaviin uusiin kotoutumistehtäviin kohdistuvat merkittävät resurssivähennykset (esityksessä mainittu 15 miljoonan euron säästöt sekä vuodesta 2027 alkaen tavoiteltu 30 miljoonan euron lisäsäästö) uhkaavat merkittävästi heikentää kotoutumisen edellytyksiä.

Vapaan sivistystyön oppilaitoksissa opiskeleville maahanmuuttaneille kohdennettua rahoitusta esitetään poistettavaksi, minkä seurauksena koulutuspaikkoja ja oppilaitoksiakin häviää. Kyse ei ole vain menosäästöistä, vaan koulutusjärjestelmään kuuluvan kotoutumiskoulutuksen rahoitusjärjestelmän purkamisesta, mikä kohdistuu suoraan vapaan sivistystyön oppilaitoksiin.

Esitämme, että

- vapaan sivistystyön momentilla (29.10.31) säilytetään osa (noin 6 milj. euroa) nykyisestä kotoutumis- ja lukutaitokoulutuksen rahoituksesta ja
- rahoitus kohdennetaan momentin sisällä suoriteperustaisesti, jotta koulutuksen jatkuvuus ja saavutettavuus voidaan turvata sekä säädosmuutoksen pahimmat vaikutukset välttää.

Lisäksi ehdotamme, että esitykseen tulee sisällyttää riittävä siirtymäaika, jotta keskeneräiset opinnot voidaan suorittaa loppuun ja oppilaitokset voivat sopeuttaa toimintaansa hallitusti.

Kotoutumisen tavoitteet ja velvoittavuuden lisääminen

Velvoittavuuden vahvistaminen ilman riittäviä tukitoimia ja koulutuspolkuja voivat johtaa kotoutujien heikkoon edistymiseen opinnoissa tai jäämiseen palvelujen ulkopuolelle lisäten syrjäytymisen riskiä. Kotoutuminen on kokonaisvaltainen prosessi, joka ulottuu työllistymistä laajemmalle kielelliseen, sosiaaliseen ja yhteiskunnalliseen osallisuuteen.

Lisäksi esityksessä rajataan aikuisten perusopetukseen osallistuminen pääsääntöisesti alle 30-vuotiaisiin. Ikärajaus heikentää aikuisten maahanmuuttajien sivistyksellisiä oikeuksia, eikä esitys tarjoa vaihtoehtoista koulutuspolkua rajauksen ulkopuolelle jääville.

Esitämme, että

- kotoutumisen tavoitteissa huomioidaan kielitaito, perustaidot, yhteiskuntavalmiudet ja osallisuus, ei ainoastaan työllistyminen.
- aikuisten perusopetukseen osallistumista koskeva ikärajaus poistetaan.
- oppivelvollisten mahdollisuuksia tarkoituksenmukaisesti kotoutumis- ja lukutaitokoulutuksen polkuihin ei heikennetä.

Alkuvaiheen palveluprosessin muutokset

Pidämme tärkeänä, että alkuvaiheen osaamisen ja palvelutarpeen arviointi sekä kotoutumissuunnitelma ohjaavat kotoutujan tarkoituksenmukaisimmalle koulutuspolulle. Ohjauksen tehostaminen ei kuitenkaan ole riittävää, jos koulutustarjontaa kavennetaan tai koulutusjärjestelmästä poistetaan toimivia koulutusmuotoja.

Esitämme, että:

- vapaan sivistystyön oppilaitosten tarjoama koulutus säilyy osana kotoutumisen palvelukokonaisuutta myös alkuvaiheen jälkeen.
- kotoutumissuunnitelmaan voidaan sisällyttää vapaan sivistystyön omaehtoisia kieli-, lukutaito- ja perustaitokoulutuksia.

Muut huomiot

Katsomme, että hallituksen esitysluonnos edellyttää olennaisia muutoksia ennen eduskuntakäsittelyä. Vapaan sivistystyön lakisääteinen tehtävä kotoutumisessa, monituottajamalli, omaehtoinen koulutus sekä rahoituksen jatkuvuus ovat keskeisiä kotoutumisen onnistumisen, koulutuksen saavutettavuuden ja alueellisen yhdenvertaisuuden kannalta.

Österman Tuija
Suomen kesäyliopistot ry